

B 162956

BUDAY GYÖRGY SZINPADKÉPEI

GEORG BUDAY BÜHNENBILDER

HÁZY ALBERT BEVEZETÉSÉVEL
MIT EINLEITUNG VON ALBERT HÁZY

EDI FIATALOK MŰVÉSZETI KOLLÉGIUMA

A SZINPAD

A SZEGEDI FIATALOK
MŰVÉSZETI
KOLLÉGIUMÁNAK
SZEMLÉJE

Évente 10 szám 4 füzetben,
legalább 20 ívnyi terjedelemben

Előfizetési díj:
évi **12** pengő

Cím:
SZEGED, KÁRÁSZ-UTCA 9.

DIE BÜHNE

ZEITSCHRIFT
DES JUGENDKOLLEGIUMS
FÜR KÜNSTE,
SZEGED

Jährlich 10 Nummern in 4 Heften.
Mit ausführlicher deutschen
Zusammenfassung

Abonnement:
jährlich **20** Schilling

Adresse:
Szeged (Ungarn), Kárász-u. 9.

A SZINPAD könyvtára

1. HÁZY ALBERT: Buday György
szinpadképei (műmellékletekkel.)
—80 P
2. HONT FERENC: Színház és mun-
dosztály. (Tanulmány.) 1— P
3. ...NDOR: Advent. (Szavaló-
Buday György famet-
2— P
4. ...H ANTON és KÁRPÁTI
RÉL B...etések a szin-
házi...ról.

Bibliothek der BÜHNE

1. ALBERT HÁZY: Georg Budays
Bühnenbilder (mit Kunstbeilagen)
S 1'20
2. FRANZ HONT: Theater und Ar-
beiterklasse S 1'50
3. ALEXANDER SIK: Advent.
(Sprechchor.) Mit Holzschnit-
ten von Georg Buday. S 3—
4. ANTON NÉMETH und AURELIAN
KÁRPÁTI: Gespräche über das
Theater S 1'20

Adresse:
Szeged (Ungarn), Kárász-u. 9.

B 162956

BUDAY GYÖRGY SZINPADKÉPEI

GEORG BUDAY BÜHNENBILDER

HÁZY ALBERT BEVEZETÉSÉVEL
MIT EINLEITUNG VON ALBERT HÁZY

A SZINPAD KÖNYVTÁRA

1

BIBLIOTHEK DER BÜHNE

JATE Egyetemi Könyvtár

J000145123

B162956

BOLDOGASSZONY BUCSUJÁBÓL (FAMETSZET)

BUDAY GYÖRGY — A SZINPADTERVEZŐ

1. A naturalista színpad a valóságot utánozta, a lehetőséghez képest a valóságnak megfelelő anyaggal. Az utána következő stilizáló törekvések a különböző képzőművészeti stílusok törvényeit követték és élő festmény hatását próbálták kiváltani. A mai színpad játéktér az akció számára, a díszletelemek pedig szerves részei a színjátéknak és világnézeti állásfoglalást reprezentálnak. A mai színpadtervező nem másol, nem ábrázol, nemcsak stilizál, hanem épít és meggyőz. A mai színpad elemei nem a mindennapi élet esetleges és véletlen egymásmellettségében kerülnek a néző szemei elé, hanem a színjáték és a kifejezendő tartalom törvényei szerint. Időben és térben egymástól távol eső tárgyak állanak új egységbe. A szín, a fény nem ámit, nem ébreszt hamis illuziókat, hanem atmoszférát teremt a színészi játék köré. A vonalak rendje és ritmusa a tervező véleményét és magatartását fejezi ki és a nézőt szinte észrevétlenül befolyásolja. A mai színpad a tér művészete, a mai díszlet a színjáték egészében megnyilatkozó mondanivaló egyik közlési eszköze.

2. Buday György sohasem tartozott a Cocteau által festő-vadászoknak nevezett művészek közé. Ezek mint vadász a vad után, reggel elindulnak a képzőművészeti élmény keresésére, hogy a szép tájat, alakot, tárgyat rabul ejtsék, papíron vagy vásznon megörökítsék. Buday nem pillanatnyi élményeit fejezi ki grafikáiban, fametszeteiben. Hosszú időn keresztül figyeli az élet lüktető folyamatait, kutatja a történelem belső törvényszerűségeit. Fölismer, meggyőződik, magáévá teszi, ítél és rendszerez: állást foglal a világ jelenségeivel szemben. A fekete-fehér képelemekből szigorú törvényszerűséggel megkomponált alkotásai erről a kialakult állásfoglalásról vallanak a kiválasztott témákon keresztül. Minden művében a

mai élet burkolt ellentéteit világosan látó, mélyen átérző és bátran leleplező alkotó beszél a kor nyelvén. A megragadott témában az aktív élet- és társadalomalakító művész fölgülemlett mondanivalója sűrűsödik. A Boldogasszony búcsúja tragikus képsorozatán így tör keresztül a vallásos megnyugvásba menekülő alföldi nép minden nyomorúsága. Az Arany-balladák látomásai a mai sors jelképeivé hevítődnek. A nyírségi és a székely balladák a magyarság lekötözött energiáiról, szabadság utáni vágyáról, a szebb és igazabb életért való viaskodásáról kiáltoznak. A chimérák keserűen groteszk, szatirikus képsorozata a hanyatló polgári társadalom embertípusainak igazi arcát mutatja meg. Buday a könyvművészet útján közli mondanivalóját közönségével. Nem a Tarde által foule-nak nevezett, egyhelyen, egyszerre és együtt érzékelő tömeghez szól, hanem a kor láthatatlan szálaival egybefűzött, könyvforgató egyénekből álló publichez, a közösséghez.

3. Buday György, a könyvlapok, a határolt sík művésze 1931-ben a korszerű színpadtervező téralkotó, atmoszfératermelő és világnézetközlő tevékenységével bővíti működési területét. Első színpadképsorozata¹ tulajdonképpen nagyszabású formanyelv-kereső kísérlet, amellyel azonban már új és eredeti megoldásig jut el. A mai színpadtervezés hármaskövetelményéből, a világnézetközlést már kialakult, kész eszközökkel valósítja meg. Az atmoszféra-teremtést a kifejezendő érzéstartalom követelményei alapján összeválogatott színskála valóságtól eltérő alkalmazásával oldja meg. A téralkotásban még bátortalan, a színpadkép elemeit inkább a síkkompozíció törvényei szerint rendezi el. Következő tervezésében² már legyűrte a kezdet nehézségeit és teljesen anyagszerű elemekből, puritán térszínpadot épít. A játékeret három színpadrészre osztja. Két színpadrészt egymás fölé helyez, a harmadik az építményelőtti terület. Néhány szellemes díszletjelzés és egy jelképes, szatirikus háttérfüggöny, ennyit használ föl az acélszürke emelvényeken kívül a színpad bedíszítésére. A színhasználatban is egy lépéssel tovább halad. A színes síkot már mint fényfelfogó területet is alkalmazza és ezáltal elősegíti a színpadi világítás variációs lehetőségeit. Harmadik tervezésében³ már a fényhatások alkalmazását, a fény és árnyék játékának fokozását tudatosan érvényesíti a színpadkép megalkotásában. Fametszeteinek fehér-fekete megoldásait ekkor viszi át a színpadra, ahol ezzel eredeti térképező és atmoszféra-teremtő megoldások lehetőségeit nyitja meg.

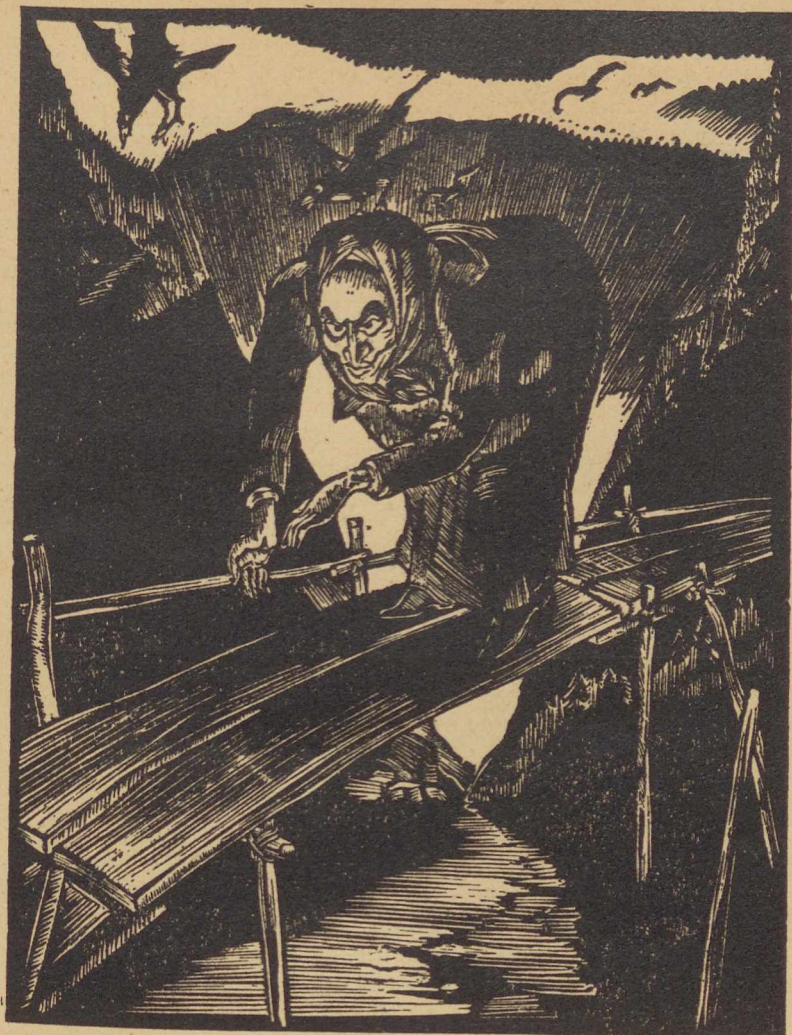
4. Aránylag rövid idő alatt — 1933 nyarán — érkezik el Buday a síkművészettel legellentétesebb területre, a szabadtéri színpad tervezéséhez.⁴ A földadat megoldásában egészen újszerűen párosítja grafikai tudását és a térszínpadalkotás időközben megszerzett tapasztalatait. A vetített díszletkép síkelemeit és a szabadtéri színpad plasztikus tárgyait művészi egységbe foglalja. Nyolcsíkú színpadot tervez, amelyet a templom bejárata elé gördíthető vetítővászon zár le.

¹ Berczeli: A lángész. 1931. Rendező: Hont Ferenc. Szegedi Színház.

² Hasenclever: Talpig úriember. 1933. Rendező u. a. Szegedi Színház.

³ Karinthy: Lepketánc. 1933. Rendező u. a. Szegedi Színház.

⁴ Madách: Az ember tragédiája. Rendező u. a. Szegedi Dóm-tér.

ARANY JÁNOS : VÖRÖS REBÉK C. BALLADÁJÁNAK FAMESZETŰ ILLUSZTRACIÓJA

A plasztikus tárgyak nem csupán a helyet és a kort érzékeltetik, hanem mondanivalót közölnek, értelmeznek is. (A Pharaót a rabszolgáktól elválasztó fantasztikus lánc vagy a Falanszter börtönrácszata.) A vetített képek színes víziói, amellett, hogy színnel, vonallal korhangulatot szuggeráltak, a mai történelmi szemlélet szempontjából érthetővé tették a cselekmény háttérét és a nézőben aktuális asszociációkat ébresztettek. A monumentális díszletképek tömör egyszerűségében és a hangsúlyok helyes elosztásában Buday megtalálta a tömeghatás kiváltásának legcélravezetőbb módozatait. A díszlet illusztratív segédeszköz szerepe megszűnt. A színpadkép a maga formanyelvén tolmácsolja a műalkotás egészében megnyilvánuló

mondanivaló ráeső részét. A színjáték tényezőinek ez az együttes hatása azonban csak akkor jöhet létre, ha a színpad műalkotói azonos világnézetet vallanak. Az azonos világnézeti társakkal, a Szegedi Fiatalok közösségével való együttes munkának kedvező föltételei segítették elő Buday György színpadtervező művészetének is gyors és eredményes kibontakozását.

5. Buday György grafikáiban és fametszeteiben új tartalommal telítődnek, új értelmet nyernek a népművészet elemei. A korszerű magyar színpadművészet megteremtésének útja a népi elemekkel való gazdagodáson át vezet. A népművészet elemeit a színpadképben eddig csak külsőséges módon, dekoratív célokra használták föl. A színpadtervezés művészetének még nem született meg az a korszerű formája, amelyben a színjáték legfejlettebb kifejező eszközeivel párosult népi elemeken keresztül a magyar dolgozó nép szemlélete és törekvése nyilatkozik meg. A korszerű magyar színjáték kialakulásának egyik legaktuálisabb föladata a dolgozó nép világszemléletét új értelmű népi formákkal kifejező színpadtervezés megteremtése. És e föladat megvalósítására az elhivatott mai magyar művész: Buday György, a színpadtervező.

NYÍRI NÉPBALLADA FAMETSZETŰ ILLUSZTRÁCIÓJA

ARANY JÁNOS AZ ÜNNEPRONTÓK C. BALLADÁJÁNAK FAMETSZETŰ ILLUSZTRÁCIÓJA

GEORG BUDAYS BÜHNENBILDER

1. Die naturalistische Bühnendekoration wollte wirklichkeitsgetreu sein, spätere stilisierende Bestrebungen brachten die Auffassungen der verschiedenen Kunststile auf der Bühne zum Ausdruck. Die Bühnendekoration von heute stilisiert ebenfalls, doch sagt sie in ihrer Sprache dasselbe, was jedes andere Bühnenelement in seiner Sprache ausdrückt.

2. Buday hat seine künstlerische Laufbahn als Maler begonnen; es folgen Tuschzeichnungen; heute macht er Holzschnitte. Die Formen sind verschieden — das Wesen ist dasselbe: Seine Werke sind nicht Spiegelbilder der Welt, sondern Stellungnahme zur Welt, Urteile über sie.

Sein erstes Holzschnittbuch („Wallfahrt zur hl. Gottesmutter in Szeged“) ist Stellungnahme auf Seiten des ungarischen Bauern (wir bringen auf S. 1 das Titelbild des Buches). Seine Illustrationen zu den Balladen des grössten ungarischen Epikers, Johann Arany, werden zur tragischen Schicksalsvision des heutigen Ungartums. (Vergl. die Holzschnitte S. 3 und 5) Die Illustrationen zu den ungarischen Volksballaden sind Stellungnahme im Kampf des heutigen Ungartums um eine schönere, vollwertige Zukunft (vergl. den Holzschnitt auf S. 4 u. 7). Die Chimären sind Urteile über die bürgerliche Gesellschaft.

3. Die Bühnenbilder von heute haben eine dreifache Aufgabe: Sie schaffen den Raum für die Handlung auf der Bühne; sie schaffen die Atmosphäre gemäss der Handlung, sie offenbaren und vermitteln Weltanschauung.

Die Gestaltung seiner Weltan-

schauung war Buday bereits in seinen früheren Werken restlos gelungen. Die Schaffung der Atmosphäre bewirkt er durch eine arealistische Farbenskala; diese haben wir dem Maler Buday zu verdanken. Das Raumschaffen allein war für ihn eine neue Aufgabe. Schon in seinem zweiten Bühnenbild löst er sie vollständig (Hasenclever: Ein besserer Herr). In seinem dritten Bühnenbild bricht sich der Künstler der Holzschnitte Bahn: Das Schwarz-Weiss der Schnitte erscheint auf der Bühne als wirksames Spiel von Schatten und Licht.

4. Im Jahre 1933 wird Buday vor ein neues Problem gestellt, das Problem der Freilichtbühne und somit das der Massenspiele („Tragödie des Menschen“, Szeged, Domplatz). Er löst das Problem durch den Aufbau einer achtschichtigen Bühne, die er durch eine wegrollbare Projektionswand abschliesst. Der projizierte Hintergrund erklärt die Bühnenhandlung historisch und erweckt zugleich aktuelle Assoziationen im Zuschauer. Gleichzeitig gestaltet er die plastischen Bühnenrequisiten nicht als blosse Behelfe der Bühnenhandlung, sondern als selbstwirkende Handlungselemente (z. B. die phantastische Kette zwischen dem Pharao, das Gefängnisgitter in der Phalansteriumszenen usw.)

Das Grundprinzip des modernen Bühnenbildes — es sagt in seiner Sprache dasselbe, was die anderen Bühnenelemente in ihrer Sprache darstellen — bringt es mit sich, dass alle Mitwirkenden derselben Weltanschauung dienen müssen, um die erwünschte Gesamtwirkung zu erzielen. Die Erfolge der Szegediner Massenspiele sind zugleich

Dokumente der inspirativen Atmosphäre des Jugendkollegiums der Künste zu Szeged. Der Regisseur der Stücke war Franz Hont, Mitglied des Jugendkollegiums.

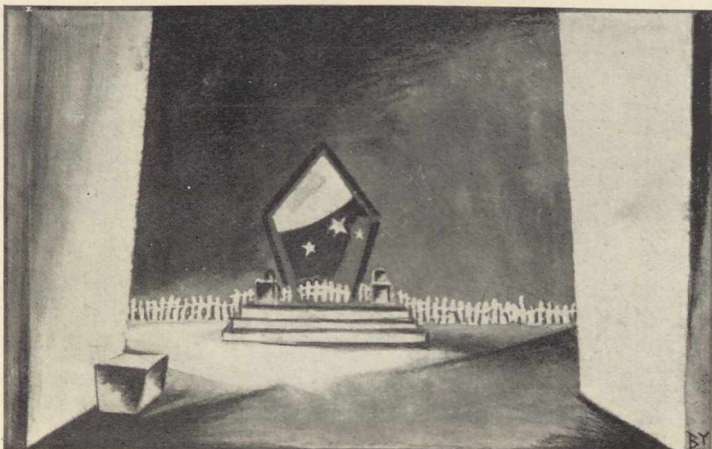
Form und Art des Schaffens Budays sind jedoch nicht nur für die schon gelösten Bühnenprobleme kennzeichnend, sondern zugleich wegweisend für die zukünftigen. Die urwüchsigen Elemente der ungarischen völkischen

Kunst haben in den Werken Budays neuen Sinn, neuen Inhalt gewonnen. Seine nächste Aufgabe wäre folgerichtig, diese Möglichkeit im Rahmen des zeitgemässen ungarischen völkischen Massenspieles zu verwirklichen, in welchem Weltanschauung und Problematik des ungarischen Bauertums darzustellen wären.

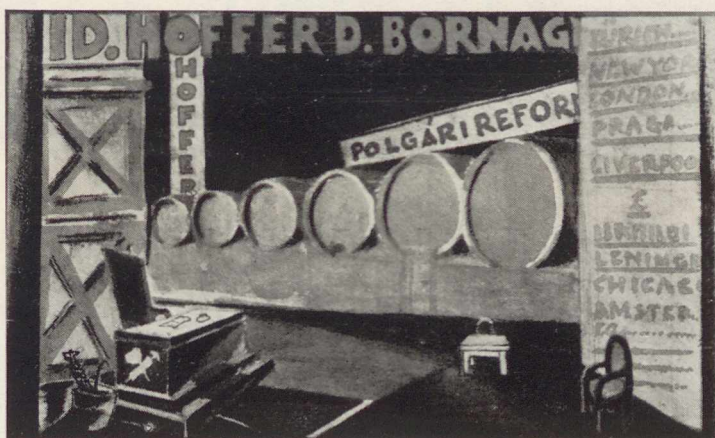
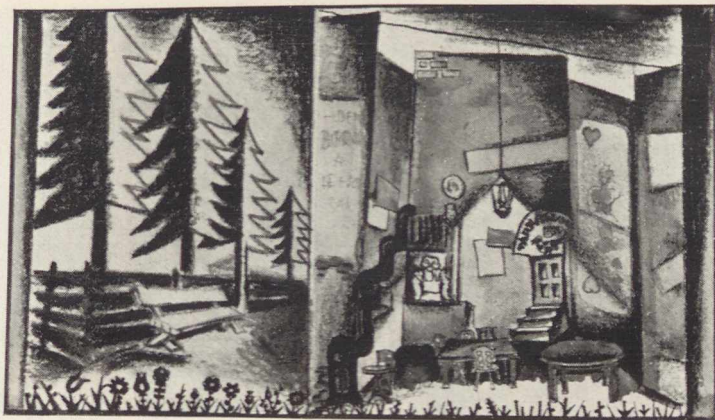
(In der Kunstbeilage: Budays Bühnenbilder.)

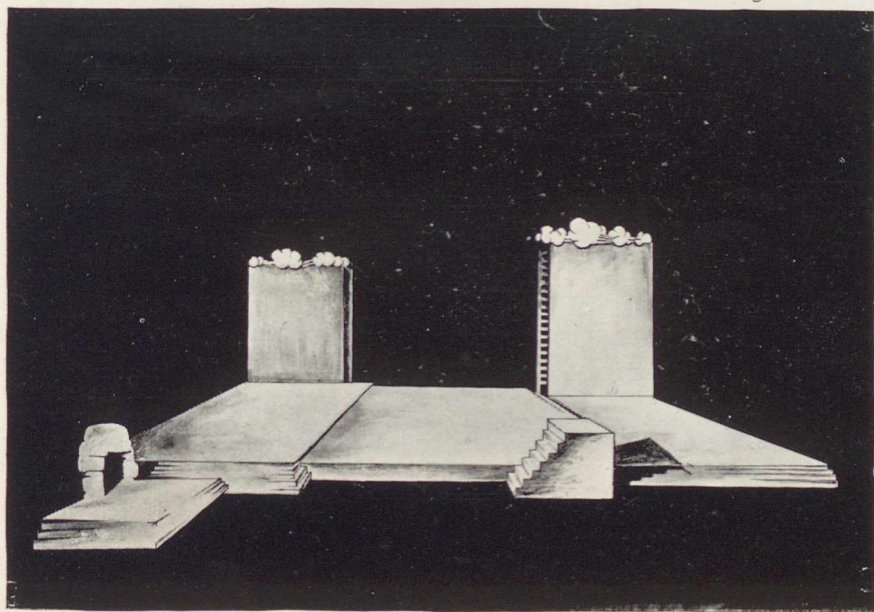
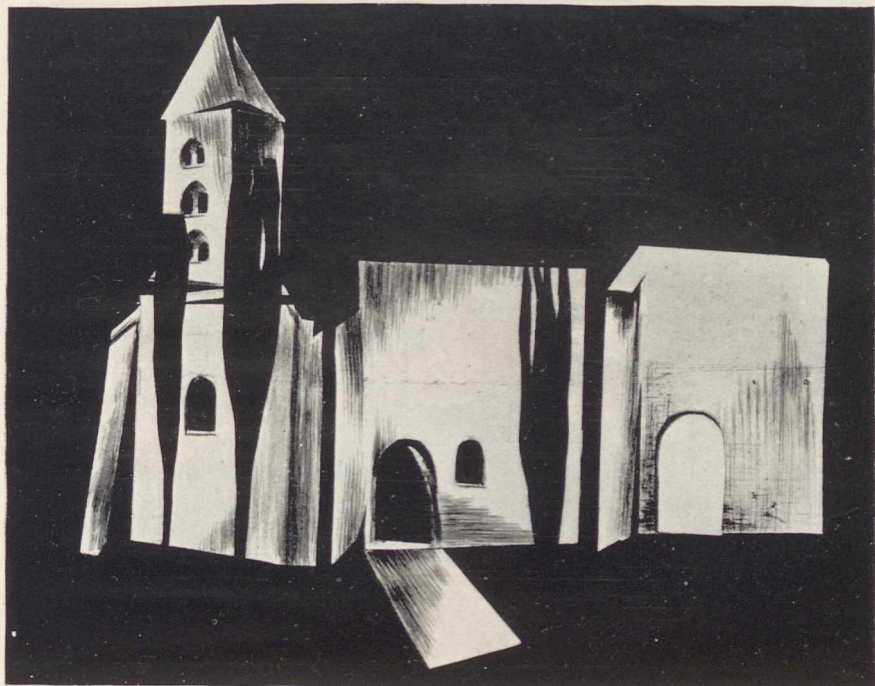
NYÍRI NÉPBALLADA FAMETSZETŰ ILLUSZTRÁCIÓJA

„A LÁNGÉSZ“ C. TRAGIKO-BURLESZK SZINPADKÉPEI
 BÜHNENBILDER ZUR TRAGIKO-BURLESKE „A LÁNGÉSZ“ („DAS GENIE“)

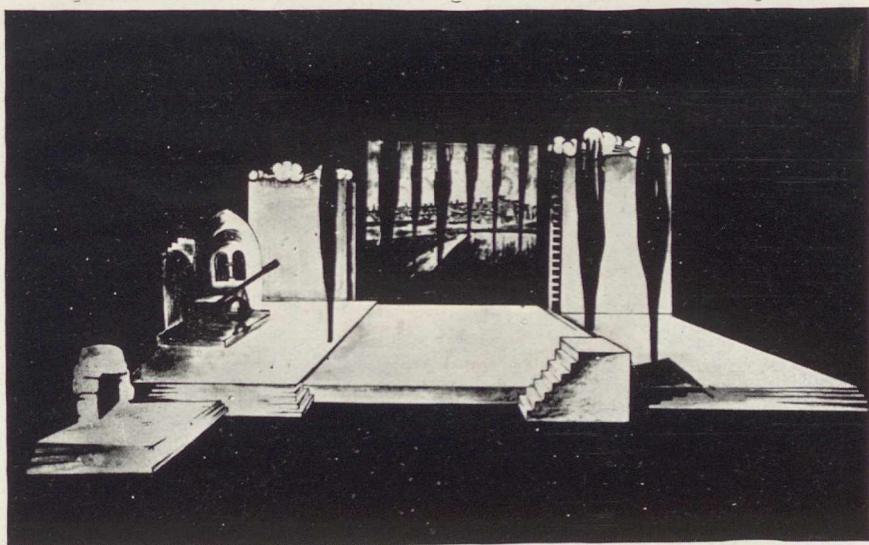
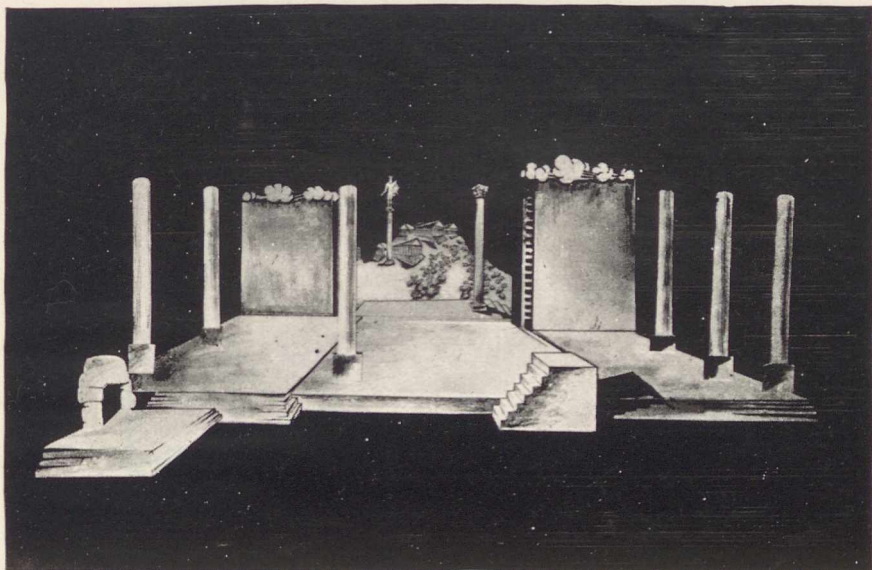
„A LÁNGÉSZ“ C. TRAGIKO-BURLESZK SZINPADKÉPEI
 BÜHNENBILDER ZUR TRAGIKO-BURLESKE „A LÁNGÉSZ“ („DAS GENIE“)

„AZ EMBER TRAGÉDIÁJA” ELSŐ SZABADTÉRI ELŐADÁSÁNAK SZINPADKÉPEI, SZEGED, 1933

Fent: vázlat a bizánci színhöz — lent az alapszínpad szerkezete
 BÜHNENBILDER ZUR ERSTEN FREILICHTMASSENAUFFÜHRUNG
 DER „TRAGÖDIE DES MENSCHEN”, SZEGED, DOMPLATZ, 1933

Oben: Entwurf zum Bühnenbild „Byzanz” — unten: Aufbau der Grundbühne

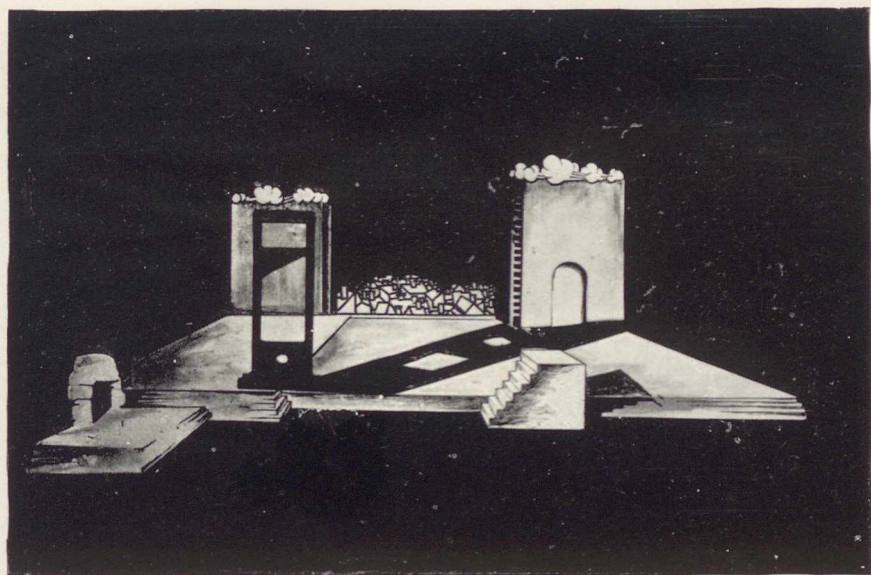
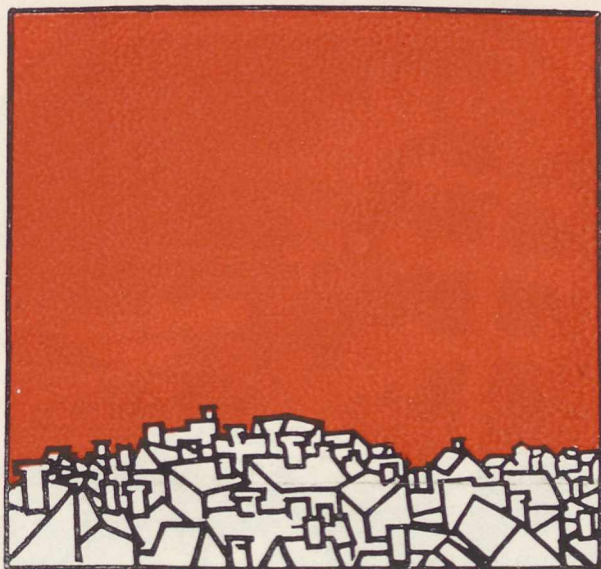

„AZ EMBER TRAGÉDIÁJA“ ELSŐ SZABADTÉRI ELŐADÁSÁNAK SZINPADKÉPEI, SZEGED, 1933

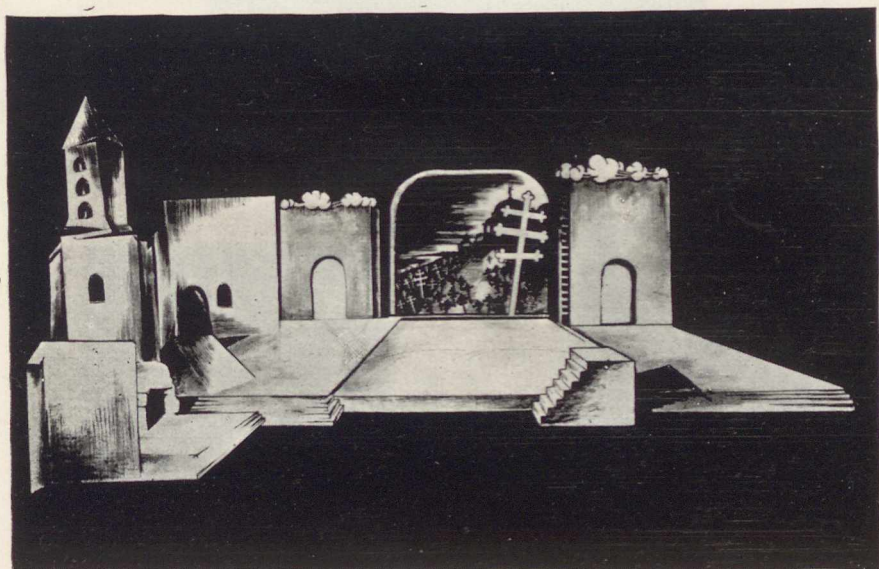
Fent: az athéni színhöz — lent: a prágai színhöz

BÜHNENBILDER ZUR ERSTEN FREILICHTMASSENAUFFÜHRUNG
DER „TRAGÖDIE DES MENSCHEN“, SZEGED, DOMPLATZ, 1933

Oben: Szene „Athen“ — unten: Szene „Prag“

„AZ EMBER TRAGÉDIÁJA“ ELSŐ SZABADTÉRI ELŐADÁSÁNAK SZINPADKÉPEI, SZEGED 1933
Lent: a francia forradalom szinpadképe — fent: annak vetített diszletrészlete
BÜHNENBILDER ZUR ERSTEN FREILICHTMASSENAUFFÜHRUNG
DER „TRAGÖDIE DES MENSCHEN“, SZEGED, DOMPLATZ, 1933
Unten: Szene der französischen Revolution — oben: projizierter Teil desselben Bühnenbildes

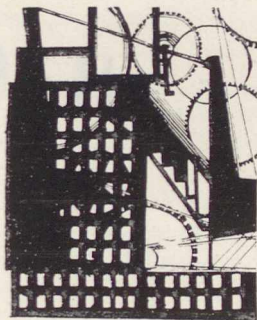
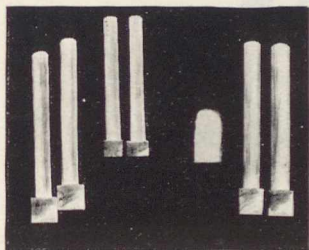
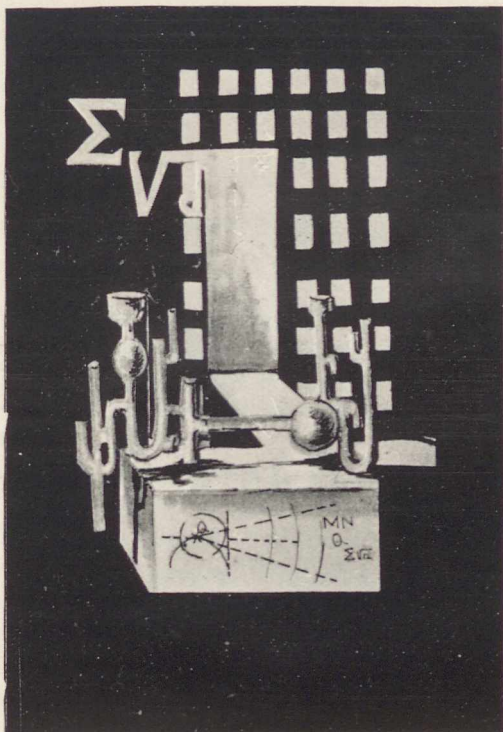

„AZ EMBER TRAGÉDIÁJA“ ELSŐ SZABADTÉRI ELŐADÁSÁNAK SZINPADKÉPEI, SZEGED 1933

Lent: a bizánci színhez — fent: annak vetített diszletrészlete

BÜHNENBILDER ZUR ERSTEN FREILICHTMASSENAUFFÜHRUNG
DER „TRAGÖDIE DES MENSCHEN“, SZEGED, DOMPLATZ, 1933

Unten: Szene „Byzanz“ — oben: projizierter Teil dasselben Bühnenbildes

„AZ EMBER TRAGÉDIÁJA“ ELSŐ SZABADTÉRI ELŐADÁSÁNAK SZINPADKÉPEI, SZEGED, 1933
Háromsikű diszletrészletek
BÜHNENBILDER ZUR ERSTEN FREILICHTMASSENAUFFÜHRUNG
DER „TRAGÖDIE DES MENSCHEN“, SZEGED, DOMPLATZ, 1933
Plastische Dekorationselemente

B162956

A SZEGEDI FIATALOK

MŰVÉSZETI KOLLÉGIUMÁNAK KIADVÁNYSOROZATÁBÓL

(Szeged, Kárász-utca 9. szám) a következő
kötetek kaphatók:

1. BUDAY GYÖRGY: **Boldogasszony bucsuja**. 15 eredeti fametszet. I-II-III. kiadás teljesen kifogyott. A IV-ik, népszerű kiadás ára 2— P. E fametszetsorozatunk első kiadását a Magyar Bibliofil Társaság az *1931 évben megjelent három legszebb magyar könyv* közé sorozta és kitüntette.
2. TOLNAI GÁBOR: **A szabadvers és a lírai formák válsága**. (Forma-történeti tanulmány.) Ára 2— P
3. HONT FERENC: **A színjáték**. (Tanulmány.) Diszlettervekkkel. Ára 250 P
5. ORTUTAY GYULA: **Mondotta . . .** (Nyíri parasztballadák, betyárnóták) Buday György nyolc eredeti fametszetével. Ára 3— P
6. RADNÓTI MIKLÓS: **Lábadózó szél**. Verseskötet. Dóczi György címlapjával. Ára 2— P
7. BARÓTI DEZSŐ: **Juhász Gyula**. (Tanulmány) Buday György címlapjával. Ára 2— P
8. TOLNAI GÁBOR: **Erdély magyar irodalmi élete**. (Tanulmány) Buday György címlapjával. II. kiadás ára 250 P
9. ORTUTAY GYULA: **Tömörkény István**. (Tanulmány) II. kiadás ára 2— P
10. BARÓTI DEZSŐ: **Dugonics András és a barokk regény**. (Tanulmány) II. kiadás ára 2— P
11. BUDAY, George: **Book of Ballads**. 50 Original Woodcuts. Printed by I. Kner, Gyoma. Introduced by Charles Rosner. (Buday György angolnyelvű bevezető-tanulmánnyal megjelent gyűjteményes fametszet-könyve, mely a Boldogasszony Bucsuját, 7 alföldi és 7 székely népballada illusztrációját, azonkívül az első kiadásban Kolozsváron, az Erdélyi Szépmíves Céh kiadásában megjelent Arany Balladák fametszetű illusztrációit tartalmazza. Ez utóbbi sorozat elnyerte az „1933 év legszebb magyar könyve“ kitüntetését). Ára 7— P
12. RADNÓTI MIKLÓS: **Kafka Margit**. (Tanulmány) II. kiadás ára 2— P
14. REITZER BÉLA: **A proletárnevelés kérdése**. (Nevelésszociológiai bírálat.) Ára 3— P

A zsebnaptár formában megjelent:

1931 évi **Szegedi Kis Kalendárium** (kék köntösben) 15 addig publikálatlan szegedi népi dal kottájával és 17 szövegével. Bálint Sándor gyűjtése. Buday György 18 rajzával. Ára 120 P

1934 évi **Szegedi Kis Kalendárium** (sárga köntösben) 13 régi, jó-részt kiadatlan hódmezővásárhelyi parasztdal kottájával és szövegével. Péczely Attila gyűjtése. Buday György 13 illusztrációjával. Ára 120 P

1935 évi **Szegedi Kis Kalendárium** (lila köntösben) 15 bukovinai csángó parasztdal kottájával és szövegével. Balla Péter gyűjtése. Buday György 15 illusztrációjával.

A SZEGEDI FIATALOK

MŰVÉSZETI KOLLÉGIUMÁNAK KIADVÁNYSOROZATÁBAN

(Szeged, Kárász-utca 9. sz.) a közeljövőben
az alábbi kiadványok jelennek meg:

13. **GÁSPÁR ZOLTÁN: Bevezetés a szociográfiába.** (Útmutató a szociográfiai adatgyűjtésre és feldolgozásra.) 3.— P
15. **RADNÓTI MIKLÓS: Újhold.** (Verskötet.) **BUDAY GYÖRGY** fametszeteivel. 2.— P
16. **ORTUTAY GYULA: Nyíri, rétközi mesék.** **BUDAY GYÖRGY** fametszetű illusztrációival. 3.— P
17. **ERDEI FERENC: Makó szociográfiája.** (Tanulmány.) 2.— P
18. **HONT FERENC: Az Ember Tragédiájának szabadtéri rendezése.** (Tanulmány vázlatokkal, szinpadtervekkel, fényképekkel.) 2.— P
19. **SZOMJAS GYÖRGY: Kiskunsági parasztdalok.** (Bevezető tanulmánnyal és kb. 120 kiskunhalasi és környéki népi dal kottájával.) **BUDAY GYÖRGY** rajzaival. 3.— P
20. **BUDAY GYÖRGY** új fametszetkönyve. Előjegyzési ára 4.— P
21. **KÁRÁSZ JUDIT: 15 km.** (Fotó-könyv, melynek képeiben a városi és tanyai élet megdöbbentő párhuzama tárul fel.) Előjegyzési ára 3.— P, amatőr-kiadás 8.— P
22. **BALLA PÉTER: Csángó népdalok.** (A legújabb csángó-földi gyűjtőút eredménye.) **BUDAY GYÖRGY** illusztrációival. (Kottákkal, bevezetéssel.) 3.— P
23. **TOMORI VIOLA: A parasztság szemléletének változása.** (Tanulmány.) 3.— P.
24. **TOLNAI GÁBOR: Irodalomtörténeti tanulmányok.** 3.— P.

Tekintettel arra, hogy kiadványaink megjelenésének időrendje megfelelő számú előjegyző jelentkezésétől függ, tisztelettel kérjük az érdeklődőket, hogy igényléseiket mielőbb jelentsék be. A mai nehéz viszonyok között csak így tudjuk — jórészt már nyomdára kész — munkáinkat megjelentetni.

